

Улуттук банк маалымдайт

Кредит боюнча көйгөй келип чыккан учурда...

Кыйынчылыктан арылуу үчүн кредит алгандан кийин, андан кутулууну күнөй-тескейи ар бир эле керектөөчүгө маалым боло бербесе керек. Катардагы керектөөчү кандай гана жагдай жаралбасын, Финансы Кредиттик Мекемелер карызды кечип коюшу мүмкүн деп ойлоп жүрүшү ыктымал. Андыктан, мындай абалга туш келген кезде кандай аракет көрүп, кимден жардам сурап, кайда кайрылуу керек? деген суроолорго жооп алуу максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Нарын областык башкармалыгынын Көзөмөл бөлүмүнүн инспектору Аскербек уулу Самарбекке кайрылып, тийиштүү жоопторду ала алдык.

- Айтсаңыз, кредит боюнча көйгөй кандай учурлардан улам келип чыгат?

- Кредит – бул карыз алуучуга жана кредиторго тобокелдикти камтыган жооптуу жана татаал процесс. Кыргызстандын рыногунда финансы-кредит мекемелери тарабынан көптөгөн кредиттик продукттар сунушталган, алардын ар бири түрлөрү, мөөнөттөрү, пайыздык чендери жана башка параметрлери боюнча айырмачылыктары бар. Кредиттөө процессинин татаалдыгына карабастан, алардын негизинде кредиттөө системасы түптөлгөн жана кредиттөөнүн үч негизги принциби бар.

• Алардын биринчиси – бул акы төлөө принциби, мунун өзү кредиттик каражаттарды колдонгондугу үчүн төлөө зарыл экендигин түшүндүрөт.

• Экинчи принцип – бул кредиттердин эки тарап белгилеген белгилүү бир мөөнөткө бериле тургандыгын билдирүүчү мөөнөттүүлүк принциби.

• Ал эми үчүнчү принцип – бул кайтарымдуулук принциби, ал кредиттин кредит берүүчүгө толугу менен кайтарылып берилиши зарыл экендигин билдирет.

Мына ушул үч принципти аткарууда карызкор тарабынан алынган милдеттенмелерин толук аткарылбаган учурда Кредит боюнча көйгөйлөр келип чыгат.

- Жагымдуу жаңылык сыяктуу эле, жаман кабар дагы адамдын турмушунда сөзсүз болуп тураары анык. Андыктан, кыйын кырдаалда кредитор тарабынан “абалга кирүү” деген түшүнүк болобу?

- Сиз айткандай “абалга кирүү” түшүнүгү банктын өзүндө да, сот чөйрөсүндө да жок. Туура айтсаяк, жакын туугандын өлүмү, ооруга чалдыгуу, банкрот болуу, туруктуу айлык тапкан жумуштан ажыроо сыяктуу терс көрүнүштөр турмушта эртеби-кечпи кездешпей койбойт. Бирок, мунун бири да насыя боюнча төлөөлөрдү токтотууга шылтоо боло албайт. Айрым учурларда банк төлөөлөрдүн мөөнөтүн узартууга же карызды реструктуризациялоого макулдук берүү менен кардардын абалына кириши мүмкүн.

- Демек, кредит алган тараптан карыз алуучу кандайдыр бир колдоону күтүү татаал турбайбы?

- Такыр эле карыз алуучуга кредитор колдоо көрсөтпөйт деп айтыштан алысмын. Эгерде сизде кредиттин ордун жабууда айкын көйгөйлөр орун алып, банкты өзүңүздүн оор финансылык абалыңыз боюнча ишендирип, кайра төлөп баштайм деп убада берсеңиз, анда ФКМ төмөнкү жеңилдиктерди сунушташы мүмкүн:

- айыптык санкцияларды алып салууга;
- пайыздарды төлөбөй турган жеңилдетилген мезгилди (кредиттик каникул) белгилөөгө;
- кредит боюнча реструктуризациялоого.

- **Кредит боюнча реструктуризациялоо деген сөз эмнени түшүндүрөт?**

- Кредит боюнча карызды реструктуризациялоо – бул, кредиттер боюнча карыздын ордун жабуу тартибин өзгөртүүнү караган

жол-жобо. Тагыраак айтканда, пайыздык чен өлчөмүнүн, кредиттин ордун жабуу күндөрү жана мөөнөттөрү боюнча төлөө графигин азайтуу жагына өзгөртүүнү жана ага ылайык ар айлык төлөмдөр суммасын төмөндөтүүнү түшүнүү зарыл. Практикада кредитти реструктуризациялоонун төмөнкүдөй түрлөрү колдонулат:

• кредитти кайтаруу мөөнөттөрүн өзгөртүү, ага ылайык ар айлык төлөмдөр суммасы азаят.

• Кредитти пайдалангандыгы үчүн пайыздарды төлөөнүн жана тиешелүү төлөмдөрдү 3-12 айга мөөнөтүн узартууда турган ордун жабуунун жеңилдетилген мезгилин (кредиттик каникул), бирок кредит боюнча негизги карызды ай сайын төлөө менен берүү.

• Кредит боюнча карызды толук кайра каржылоо менен калган карыздын суммасын мурдагыга караганда кыйла ыңгайлуу шартта төлөө. Мисалы кредиттин төлөө мөөнөтүн узартуу менен проценттик ставкасын азайтуу ж.б.

• Карызды төлөө режимин жана тейлөө тартибин өзгөртүү карыз алуучуга мөөнөтү өткөн негизги карыздын топтолуп кетпешине жана ага кошулган туумдар жана айыптардын көбөйүп кетпешине жардам берүү.

• Чет өлкө валютасында алынган кредиттерди сомго которуу (конвертация) чет өлкө валютасынын фонддук рыноктогу курсунун өсүшүнүн негизинде карызкордун кредитти төлөөдө жаралган кыйынчылыктан келип чыккан көйгөй болушу мүмкүн.

- ФКМ кредитти толугу менен кечи-рүүсү мүмкүнбү?

- Кээ бир учурларда мүмкүн, алар дайыма эрежеден өзгөчөлөнүп турат. Негизинен карызкор кредитти кайтарып бере албай калган учурда, Банк кредитти (түп тамырынан баштап) кечет деп үмүт кылбашы керек. Банктын мүмкүнчүлүктөрүн ашыкча баалоонун кажети жок. Анткени алар бизге кредитке берип жаткан акчаларды өздөрү басып чыгарбайт. Бирок, канткен менен ФКМ карызкордун келип чыккан кечүү тууралуу чечим чыгарган күндө да, бул кадам кайрымдуулук иш болуп саналбайт. Финансылык түзүмдөрдө бул жол-жобо көйгөйлүү (жаман) кредиттерди эсептен чыгаруу деп аталат. Карызкорго карата колдонулуучу мындай жол-жобонун себебтери көп деле эмес. Мисалы: карызкор каза болгон же толугу менен ишке жараксыз болуп калган учурда (майыптык). Эгерде карызкордун мураскорлору жок же карызды жабууда же аны азайтуу үчүн сатууга баалуу мүлк жок болгон учурда гана, кредит эсептен чыгарылышы мүмкүн.

Мындай учурларда Финансы Кредиттик Мекемелерде карызды кечүү маселеси дайыма жеке тартипте чечилерин унутпоо өтө МААНИЛҮҮ!

- Кредиттик таржымалдар тууралуу айта кетсеңиз?

- Кредиттик тарых-таржымал – өзү жөнүндө топтолгон бардык маалыматтарды камтыйт, анын ичинде карыз алуучу алган кредиттик милдеттенмелерин так аткарганбы, кредитти кайтаруу мөөнөттөрүн өткөрүп жиберген жокпу жана башка ушул сыяктуу суроолорго жоопторду тапса болот. Бул маалыматтардын баардыгы ФКМ-дер үчүн өтө маанилүү жана насыя берүүдө чоң таасирин тийгизет. Мындай кредиттик досье жүргүзүү мүмкүнчүлүгү салыштырмалуу “Ишеним” кредиттик маалыматтык бюросу иштеп баштагандан бери түзүлгөн. “Ишеним” КМБ жеке жана юридикалык жактар жөнүндө берилген позитивдүү жана негативдүү кредиттик маалыматты сактап, иштеп чыгып, кредиттик тарых таржымалды түзөт. “Ишеним” КМБ келип түшкөн маалыматтарга өз алдынча өзгөртүүлөрдү киргизбейт. Андагы маалыматтарды ФКМ кандай түрдө берсе, ошондой калыпта сактайт. Ал эми, маалыматтарга өзгөртүү киргизүүгө кайсыл ФКМ тарабынан маалымат берилсе, ошол ФКМ тарабынан гана өзгөртүүгө болот.

► ТИЛСИЗ ЖОО

Биргелешип кырсыктын алдын алды

“Өрт-типсиз жөө” деп бекеринен айтылбаса керек, өрт канча деген материалдык чыгымаары, адам өмүрүнө коркунучтары алып келет.

Аясап, өткөн жыл ичине Нарын районунун аймагына 18 өрт кырсыгы катталып, өрттөн келген чыгымаар 1814979 сомду, ал эми Нарын шаарында 25 өрт кырсыгы катталып, 2996151 сомду түзгөн. Башкача айтканда 2018-жылга салыштырмалуу өрттөрдүн саны 14 пайызга азайып, өрттөрдү өчүрүүгө барган өзүкү курамын чечкандуу жана натыйжалуу аракеттердин натыйжасына өрттөр убагына 18 миллион 306 миң 400 сомдук материалдык байлыктар сакталып калып.

Өрттүн чыгуусуна тиричиликке колдонуучу электр жабдыктарын колдонуудагы өрт коопсуздук эрежелерин бузулушу, тамеки тартуудагы этиятсыздык, жылытуучу мештердин жана морлордун туура эмес түзүлүшүнөн, отко этиятсыздык менен мамиле кылуу, автотранспорттук техникаларды пайдаланууда өрт коопсуздук эрежелердин бузулушу, газ, керосин, бензин менен иштөөчү тиричилик буюмдарын жана башка түзүлүштөрүн пайдалануу эрежесинин бузулушунан эки өрт материалдык түз чыгым келтирилген эмес, өрт убагында эки адам күйүк жаракатын алса, балдардын от менен ойноосунан эки өрт чыгып, 371825 сомдук чыгымды түзгөн.

2020-жылы январь айынын ичинде төрт өрт кырсыгы катталып, анын үчөөсү турак жайларда болгон. Ага себеп от жагуучу мештердин жана морлордун туура эмес орнотулушунан, ошондой эле электр жабдууларын, анын ичинен колго жасалган электр жылыткычтарын колдонуудагы эрежелердин бузулушунан келип чыгууда.

Нарын шаардык өзгөчө кырдаалдар бөлүмү турак үйлөрдө, жатаканалардын бөлмөлөрүндө жарылуучу, өрт коркунучун туудурган заттар, материалдар колдонулган жана сакталган ар кандай устаканаларды жана кампаларды кармоого тыюу саларын эскертет. Мындан сырткары газ түтүктөрүнүн газ баллондорунан жана приборлордон газ чыкканын текшерүү үчүн ачык отту колдонууга, тоңуп калган трубопроводдорду, инженердик коммуникацияларды жылытууга тыюу салынат. Тоңуп калган трубопроводдор, инженердик коммуникациялар, газ баллондор, ысык суу, буу жана ысытылган кум менен жылытылат.

Ал эми квартираларда, турак жай бөлмөлөрүндө төмөнкүлөргө тыюу салынат: балкондордо жана лоджияларда, тепкичтер жайгашкан аянтчаларда, цоколдук аянттарда, подвалдарда, үйдүн чатырында тез тутанган жана күйө турган суюктуктарды, газ баллондорун сактаганга, төшөңдө тамеки чегүүгө, тамекини балкондон же лоджиядан ыргытууга, даярдалып жаткан тамакты плитага кароосуз калтырууга, имаратта адамдар жүргөн учурда түнкүсүн тепкичтер жайгашкан жердеги жарыкты өчүрүүгө, алардын эшигине кулпу салууга, кыйынчылык менен ачыла турган илгичтерди салууга, конок бөлмө менен ашкана бөлмөсү кошулган учурда газ түзүлүштөрүн (мештер, казандар, суу жылыткычтары) орнотууга, от жагуучу мештерди жана морлорду өз убагында тазалап турууну, колго жасалган жылытуучу электр шаймандарын колдонбоону, электр шаймандарын кароосуз калтырып кетпөөнү эскертет.

М.КЕНЖЕШОВ,
Нарын шаардык жана Нарын райондук Өрткө каршы бөлүмүнүн өрт өчүрүү жана алдын алуу бөлүмүнүн улук офицери, майор.

ЭСТУТУМ

Дайыма биз мененсиз, асыл адам

Жаратылыштын мыйзамы ушул: адам пендеси бу жарыкчылыкка ыңгаалап ыйлап келип, анан жакындарын ыйлатып, жалган дүйнө менен кош айтышып кете берет экен. Бул жолу да ошондой болду. Өткөн жылдын күз айы капорто-сунан ооп калган учурда эң эле жакын адамыбызды ажалга тарттырып жиберип, томсоруп отуруп калдык. Бирибизге жар, бирибизге апа, бирибизге чоң эне, бирибизге таене болгон - Сейдашова Майрамбүбү акка моюн сунуп, чын дүйнөгө сапар алды. Ары карап ыйладык, бери карап ыйладык, акыры Курандан башка айла жок экени баарыбызды ынадырды.

кем дүйнө, эми асылган оорунун азабынан акыретке кеткен ушул баа жеткис адамыбызды эстеп, жана дүйнөбүз эңшерилип турат.

Сейдашова Майрамбүбү 1975-жылы Кыргыз мамлекеттик университетинин филология факультетин артыкчылык диплому менен бүтүргөндөн кийин эмгек жолун Нарын шаарындагы Токтогул атындагы орто мектепте мугалим болуп иштөө менен баштаган. Кийин Киров атындагы орто мектепте, 1986-жылдан тартып, өмүрүнүн акырына чейин Нарын шаарындагы педагогикалык окуу жайында окутуучу болуп иштеп келген.

Үй бүлөдө гана эмес ишинде да ар дайым алдыңкы адам болгон. Орто мектептерде кыргыз тилин жана адабиятын окутуу методикасы боюнча бир катар тезис-монографиялардын автордук доклады менен чыгып, республикалык семинар кешемелерде кыргыз тилин өнүктүрүү боюнча бир катар маселелерди көтөргөн. Республикалык «Жылдын мыкты мугалими» кароо сынагынын катышуучусу катары сынактын эки жолку жеңүүчүсү аталган.

Азыр мээримин эстейбиз, басып өткөн жолун эстейбиз, анан Куран окуйбуз. Тиги дүйнөдө жайын берсин деп тилейбиз. Өмүрүбүз өткүчө аң-сезимибизден алыстабайсыз, асыл адам!

Жолдошу Иманакун Асанов, балдары жана неберелери.

Курманов Мааметкандын наамына 2015-жылы 17-июнда берилген код ОКПО 20574329 (ИНН 21702196501112) күбөлүгү жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

Бекирова Дамиранын наамына 2018-жылы 7-майда берилген код ОКПО 30196727 (ИНН 1031197300888) күбөлүгү жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.